

פרק 61 [?] פוסט אימפריום (9): סדר עולמי חדש

הורדת הפרק [?] [קישור](#).

הצטרפות לפל"ג [?] [קישור](#).

הזמנת הרצאה [?] [קישור](#).

להאזנה ב-itunes: [קישור](#).

להאזנה ב-spotify: [קישור](#).

וגם ב-youtube: [קישור](#).

ערך את הפרק והלחין את המוסיקה [?] [גיא שילה](#).

סיימנו את הפרק הקודם בהתפרקות הדרמטית של בריה"מ. בתוך 6 שנים מעצמת העל המתחרה של ארה"ב הפכה מאימפריה גלובלית למדינת עולם שלישי בקצה הרחוק של אירופה, מותירה את ארה"ב לבדה בפסגת העולם. האיום האדום הוליד את האימפריום [?] וסיומו המהיר לא אפשר לאמריקנים להיערך ליום שאחרי. הפוסט-אימפריום, המשברים של 30 השנים האחרונות, הוא תוצאה של אותה התמוטטות מהירה [?] אנו חיים היום במערכת בינלאומית שמנסה עדיין לעכל את ההיעלמות של בריה"מ מבמת העולם.

שאלה לגטימית, שנכון להעלות אותה עכשיו כשאנו בפתח הפוסט-אימפריום, הוא מה הערך שהאימפריום נותן לנו לניתוח הזירה הבינלאומית? מי שמכיר את המחקר ביחסים בינלאומיים ודאי תהה מה הערך שהאימפריום מוסיף לניתוח הרואה את המערכת הבינלאומית כעוברת בין שלושה מצבים [?] עולם רב-קוטבי עם כמה מוקדי כוח במאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, עולם דו-קוטבי במאה ה-20, עם שני מוקדי כוח וכעת, בתחילת המאה ה-21, חזרה לעולם הרב-קוטבי, ששוב יתאפיין בכמה מוקדי כוח. המערכת הבינלאומית התחילה כמערכת רב-קוטבית, עברה למערכת דו-קוטבית בין 1945 ל-1990, וכעת נמצאת בתהליך התגבשות מחדש של העולם הרב-קוטבי. מה האימפריום מוסיף לניתוח?

המונחים "עולם רב-קוטבי" או "עולם דו-קוטבי" הם מונחים מתארים, הם קטגוריות שמשמשות אותנו לקטלוג של המערכת הבינלאומית, לתיאור **המצב** בוא היא נמצאת. הם אינם מסבירים את הדינמיקה של השחקנים השונים באותו מצב, או את הדינמיקה שמעבירה את המערכת הבינלאומית ממצב אחד לאחר.

למה בסוף מלחמת העולם השנייה ארה"ב בחרה להישאר מעורבת בעולם, יוצרת את העולם הדו-קוטבי, במקום לחזור ולהתכנס בעצמה, ולאפשר לעולם הרב-קוטבי להופיע? חלק מהתשובה היא האיום האדום של הסובייטים, החשש מהיווצרותו של יריב חדש לאמריקה באירו-אסיה. אולם זו רק חלק מהתשובה. ארה"ב הייתה יכולה לתמוך במדינות באירופה נגד הסובייטים מבלי להתחייב בבריתות להגנתן. ארה"ב הייתה עוזרת ביצירתו של מאזן כוח בין מערב אירופה למזרח אירופה. אולם זה היה מנוגד לתפיסה של ארה"ב את העולם, וארה"ב תפסה את האיום האדום לא רק במונחים של כוח [1] של בסיסים צבאיים ובריתות [2] אלא גם במונחים של מוסר, של טוב ורע, של חירות מול שעבוד. התפיסה המוסרית הזו התבטאה ברצון האמריקני להקים סדר ליבראלי שיאחד את כל המדינות הרוצות חופש מול הסובייטים. הם קידמו את הסחר החופשי, שלטון החוק ודמוקרטיה ככלים במאבק בסובייטים בדיוק כמו טנקים ומפציצים אסטרטגיים. זה האימפריוס [2] הוא שיעצב את הדינמיקה האמריקנית בעולם הדו-קוטבי, והיעדרו הוא שיעצב את התנהגות האמריקנים בעולם הרב-קוטבי.

אנחנו יכולים להבין זאת טוב יותר אם נחזור למה הם הגורמים המעצבים את מדיניות החוץ האמריקנית, נושא שהעלתי לראשונה בפרק "[אמריקה](#)". מדיניות החוץ האמריקנית נעה על שלושה צירים: בדלנות, פוליטיקת כוח וליברליזם בינלאומי. שימו לב שיש כאן **שלושה צירים**, כלומר מדיניות החוץ האמריקנית אינה בינארית והיא אינה נמדדת רק בציר אחד. ארה"ב יכולה להיות בדלנית ולהיות מעורבת בפוליטיקת הכוח של אירו-אסיה, ובאותה מידה היא יכולה להיות ליברלית ולקרוא לסדר בינלאומי בעודה בדלנית. הטעות בכל הוויכוחים על טראמפ לדוגמה, האם הוא בדלן או לא, היא שמניחים שבדלנות היא ערך בינארי [2] כן או לא. בדלנות היא ספקטרום, וכך גם ליברליזם ופוליטיקת כוח.

העובדה שיחסי החוץ האמריקנים נעים על שלושה צירים נפרדים יוצרת באופן טבעי מתחים בתוך הממשל האמריקני ועלולה להביא לחוסר עקביות ביחסי החוץ של ארה"ב. נוסף על אותם שלושה צירים, יש לנו שלושה גופים שמעצבים את יחסי החוץ של ארה"ב: הנשיא, בית הנבחרים והסנאט. הנשיא נותן את התוכן החיובי של מדיניות החוץ ואת הכיוון הכללי שלה [2] הוא קובע על מה יהיה השיח הציבורי בנושא מדיניות חוץ, במה יתמכו או יתנגדו חברי הקונגרס והפקידות הבכירה במשרד הביטחון ומשרד המדינה [1].

אולם הנשיא אינו עצמאי לחלוטין בזירת החוץ. בית הנבחרים שולט בו ע"י שליטה בתקציב. הסנאט שולט בו ע"י אישור או דחייה של הסכמים. אם הנשיא והקונגרס נמצאים על אותו קו [2] כל חזון שיש לו, לא משנה כמה גדול הוא, יוכל להתממש. טרומן מימש את החזון שלו לבלימת הסובייטים כשהקונגרס הרפובליקני אישר סיוע ליוון וטורקיה. אולם אם הם מחזיקים בעמדות שונות, אם הם נמצאים בסכסוך מפני שהם שייכים למפלגות שונות, לא משנה כמה צנוע יהיה החזון של הנשיא הוא יתקשה לממש אותו. ב-1918 וודרו ווילסון ניסה להביא את ארה"ב לעזור בהקמתו של סדר ליברלי חדש בעולם. הסנאט הרפובליקני דחה אותו.

האימפריוס עשה שני דברים: ראשית, הוא החליש את הציר הבדלני במדיניות החוץ האמריקנית.

הוויכוח בחוגי מדיניות לא היה האם על ארה"ב להיות מעורבת בעולם, אלא איך בדיוק להיות מעורבת בו. עד תחילת שנות ה-70' מדיניות החוץ האמריקנית נעה על שני צירים בלבד: פוליטיקת כוח וליברליזם בינלאומי. עם השקיעה בבוץ בווייטנאם דעת הקהל בארה"ב החלה לפנות נגד המעורבות האמריקנית בעולם, ורדיקליות חדשה החלה להופיע [2]. אולם כל עוד בריה"מ הייתה מול וושינגטון, הבדלנות החדשה עדיין לא הייתה דומיננטית.

שנית, ללא הבדלנות, מדיניות החוץ האמריקנית איבדה דרגה אחת של חופש, או אם תרצו גורם אחד של חיכוך בין הנשיא והקונגרס. אם הדיון הוא רק על איך ארה"ב צריכה לפעול בעולם, לא אם ארה"ב צריכה לפעול בעולם, אז הדיון ינוע בין עוד טנקים לצבא לעוד סיוע למדינות עולם שלישי. ארה"ב תישאר מעורבת בעולם, מדיניות החוץ שלה תהיה עקבית פחות או יותר.

ויש עוד דבר שהאימפריום עשה: הוא שכנע את הציבור האמריקני להסכים להשקיע את משאביה של אמריקה מחוץ לה, בשביל להשיג ניצחון על הסובייטים. הציבור האמריקני מעצב את הפוליטיקה בוויינגטון ע"י הקונגרס והנשיא, ששניהם צריכים להתחשב בדעת הקהל בפעולותיהם. כל עוד המלחמה הקרה הייתה קיימת, הציבור האמריקני היה מוכן להגיש סיוע כלכלי וצבאי לאירופה, למזרח אסיה ולאפריקה, משום שהסיוע נתפס כחלק מהמאבק בסובייטים. ברגע בו המלחמה הקרה הסתיימה, התמיכה הציבורית בסיוע חוץ ירדה [3]. הניצחון על הסובייטים בישר מבחינתו של הציבור האמריקני את החזרה של אמריקה להשקיע בעצמה, בתשתיות שלה, בכלכלה שלה, ברפואה ובבריאות שלה.

האימפריום עוזר לנו להבין למה דווקא אחרי הניצחון על הסובייטים, האמריקנים איבדו את הכיוון. בשנות ה-90' הם קידמו את ההתפשטות של הסדר הליבראלי המערבי לכל חלקי העולם. בתחילת שנות ה-2000 הם השקיעו את כל המשאבים והעניין שלהם במזרח התיכון ובג'איהד האיסלמי. בעשור השני של המאה ה-21 הם החלו לצאת מהמזרח התיכון ומאירופה, מפנים את מבטם למזרח אסיה ושוקלים מחדש את המערכת הבינלאומית שהם עצמם עזרו להקים. הקטגוריות "עולם רב-קוטבי"/"עולם דו-קוטבי" לא עוזרות לנו להבין מה עבר על ארה"ב מאז נפילת הסובייטים, משום שהן לא מתארות לנו מה התרחש בתוך ארה"ב בעקבות הנפילה של מוסקבה.

היעדר התייחסות לתהליך הפנימי שעזר לארה"ב לקחת את מושכות ההנהגה העולמית גם מקשה על הממסד המדיני בארה"ב לגבש אסטרטגיה חדשה לעידן שאחרי המלחמה הקרה, או בכלל להבין מהם גבולות הגזרה של אותה אסטרטגיה. מי שעוקב אחר השיח בארה"ב רואה איך נציגים משלושת הצירים [4] בדלנות [5], ליברליות [5] ופוליטיקת כוח [6] מתווכחים זה עם זה מה צריכה להיות האסטרטגיה של ארה"ב אחרי המלחמה הקרה, או אם בכלל צריכה להיות אסטרטגית-על [7]. מה שרובם מפספסים שלא משנה מה תהיה האסטרטגיה שהם יציעו, אם היא לא תצליח לשוב את ליבו של הציבור האמריקני, אם היא לא תצליח לגשר על הפערים בין

הבית הלבן לקונגרס, היא לא תתממש. ללא אסטרטגיה ברורה מלמעלה, ארה"ב תפעל בהתאם לכוחות שיופעלו עליה ובהתאם לאינטרס הלאומי הבסיסי ביותר שלה [?] לשמור על האוקיינוסים בשליטתה, ועל אירו-אסיה רחוק מיבשת אמריקה.

היום אנו מתחילים את החלק השני של הסדרה "פוסט-אימפריום", חלק במסגרתו נסקור איך הגיבו הממשלים האמריקנים מבוש האב ועד טראמפ לסיום המלחמה הקרה. אנחנו נראה איך ללא האימפריום ארה"ב מתקשה לגבש אסטרטגיה לאומית חדשה, איך הציבור האמריקני דורש את החזרה הביתה של משאבי המדינה ואיך הניתוק בין מעגלי המדיניות וקבלת ההחלטות בווינגטון לעם האמריקני לא הוליד רק את טראמפ [?] אלא גם את אובמה.

הפרק היום מוקדש לממשל האמריקני הראשון של הפוסט-אימפריום [?] ממשל בוש האב. ג'ורג' הרברט ווקר בוש נבחר לנשיאות ארה"ב מטעם המפלגה הרפובליקנית בשנת 1989. לא היה אדם מתאים יותר ממנו לטפל בהתפוררות של בריה"מ [?] הוא היה שגריר ארה"ב באו"ם, שגריר ארה"ב בסין, ראש ה-CIA וסגן נשיא תחת רייגן. בוש הבין איך העולם עובד, הכיר את כל האנשים החשובים בו וידע איך להשתמש בכלים של צבא ודיפלומטיה בשביל להשיג את האינטרסים של ארה"ב. הודות לבוש התפוררות בריה"מ לא הביאה למלחמת אזרחים, הודות לבוש השלום האירופי לא קרס, והודות לבוש אנחנו יודעים שלא משנה כמה מבריק ואסטרטגי יהיה הנשיא האמריקני [?] בעידן של הפוסט-אימפריום, לאף לא אכפת מההישגים שלך במדיניות חוץ. ואנחנו מתחילים מיד אחרי ההודעה הבאה.

אזהרת ספויילר: אנחנו כבר חיים בעידן של הפוסט-אימפריום, ומה שמרתק בשנה שלנו שאנחנו רואים את תחילת התגבשותו של הסדר העולמי הבא. רוצים לראות אותו? רוצים לדעת לאן צועד העולם? בואו למקום היחיד שנותן לכם זאת: פל"ג, מועדון המנויים של "המשחק הגדול". בואו להינות מניתוח שבועי, חברות בקבוצת הפייסבוק הסגורה של המועדון, אירועי לייב ועוד. בואו למקום היחיד שלא רק מדווח לכם על העולם [?] אלא גם מסביר אותו. כי בעידן הכאוטי שלנו [?] ידע הוא כוח. ידע הוא הזדמנות. אז בואו והצטרפו! קישור לעשיית מנוי בהערות הפרק.

כל העולם במה

התחלנו את הסדרה עם מעוף ציפור על עשורים ומאות, מסתכלים דרך האירועים ההיסטוריים של מאתיים השנים האחרונות על הדינמיקה הגיאופוליטית שהניעה אותם. עכשיו בחלק השני אנחנו חייבים לרדת מעט ממעוף הציפור, להסתכל על איך הממשלים האמריקנים השונים התמודדו עם העולם של אחרי האימפריום. רק ע"י הסתכלות כזו, נוכל לזהות איך החלל שנותר עם סוף האימפריום עיצב ומעצב את ארה"ב.

תקופת הזמן שאנו מדברים עליה בפרק היא מצומצמת יחסית: 1989 עד 1993, תקופתו כהונתו הראשונה והיחידה של בוש האב. זה כבר צריך להרים לכם גבה: יש רק 5 נשיאים אמריקנים בכל המאה ה-20 שלא נבחרו מחדש לקדנציה שנייה. טאפט הפסיד ב-1912 משום שטדי רוזוולט

רץ נגדו. הובר הפסיד ב-1932 בגלל השפל הגדול. פורד הפסיד ב-1976 משום המכה המוסרית שניקסון גרם למפלגה הרפובליקנית. ג'ימי קרטר הפסיד ב-1980 בגלל הכלכלה ומשבר החטופים באיראן. למה בוש הפסיד ב-1992? מפני שהוא היה הנשיא הנכון לתקופה הלא נכונה.

בוש נכנס לתפקיד ב-20 בינואר 1989, עם רקורד מרשים בפוליטיקה הפנימית ובפוליטיקה הבינלאומית של ארה"ב: הוא שירת במהלך מלחמת העולם השנייה כטייס בצי, והיה לטייס הצעיר ביותר ששירת במלחמת העולם השנייה (הוא התגייס ביום הולדתו ה-18). הוא שימש כשגריר ארה"ב באו"ם בין 1971 ל-1972 תחת ניקסון, ולאחר מכן התמנה לשגריר ארה"ב בסין תחת פורד בין 1974 ל-1975. תחת פורד הוא גם מונה לראש סוכנות המודיעין המרכזית (ה-CIA) ב-1976, תפקיד בו שימש עד 1977, כשקרטר התמנה לנשיא. ב-1980 התמודד להיות נציג המפלגה הרפובליקנית בבחירות לנשיאות, אך הפסיד לרייגן שבחר בו להיות סגן הנשיא שלו. בוש שימש 8 שנים כסגן נשיא תחת רייגן, בין 1981 ל-1989. בשנים האלו ארה"ב יצאה למערכה נגד בריה"מ, לחצה אותה באפגניסטן, באפריקה ובמרכז אמריקה. בוש היה בלב קבלת ההחלטות כשארה"ב הפעילה לחץ עקבי על הסובייטים, לחץ שהכריח אותם לשקול את צעדיהם מחדש, לנסות לבצע רפורמות ולהתחיל דיאלוג עם המערב.

הרקורד המרשים של בוש הוא הסיבה שאני ועוד רבים רואים בו את האיש שהיה הכי מתאים לטפל בסיום המלחמה הקרה. למזלנו אנחנו לא מעריכים עד כמה היה נחוץ דיפלומט מיומן בבית הלבן כשהחומה בברלין נפלה ומזרח אירופה השתחררה מהסובייטים, מפני שלא חווינו מה היה יכול לקרות אחרת. כשהגוש הסובייטי התפרק עלו מחדש שתי שאלות שהיו רדומות בזמן המלחמה הקרה: מה יהיה היחס בין גרמניה לאירופה ומה יהיה מעמדן של מדינות מזרח אירופה. בגלל שתי השאלות האלו אירופה יצאה פעמיים למלחמת עולם. כשחומת ברלין נפלה והמשטרים הסובייטים נפלו, הן שבו ואיימו לערער את היבשת.

דמיינו אם במקום בוש בבית הלבן היה יושב מישהו עם מזג יותר לוחמני. או אפילו מישהו שלא ממש מבין איך עובדת פוליטיקה בינלאומית. שמח מנפילת הקומוניזם במזרח אירופה הנשיא ההיפותטי שלנו היה מכריז על ניצחון אמריקני נגד הסובייטים ושכל המדינות החדשות יצטרפו למחנה החופש, אם לשוק האירופי ואם לנאט"ו. מוסקבה אז הייתה חייבת להפעיל כוח כדי להחזיר את המשטרים הסובייטים, או להכריח את המדינות להישאר תחת השפעתה. חוששת מהתפשטות מערבית אל מזרח אירופה, בריה"מ הייתה מקדמת את טורי הטנקים שלה מערבה, מאיימת שכל התערבות מערבית במזרח אירופה תענה בתקיפות. בתרחיש כזה למוסקבה אין ברירה אחרת משום החשש שהאמריקנים ינצלו את האנרכיה במזרח אירופה להגיע לגבול עם בריה"מ. המתיחות הבין גושית תעלה, כוחות נאט"ו והצבא האדום יעמדו בגבול ובעולם ההיפותטי שלנו המלחמה הקרה לא מסתיימת בהתפרקות השלווה של האימפריה הסובייטית אלא במלחמות אזרחים וסכנה בשואה גרעינית. בוש חסך מאתנו את כל זה.

כשנודע לו לראשונה שחומת ברלין נפלה בתחילת נובמבר 1989 הוא הגיב ב: "אני מאוד מרוצה". כשנשאל ע"י עיתונאים מדוע אינו מגיב ביותר התלהבות השיב ש: "אני לא בחור רגשני" [8]. בוש

ידע שנפילת החומה בברלין בישרה לא רק על קץ הדיכוי הקומוניסטי במזרח גרמניה, אלא גם את חזרתה של השאלה הגרמנית למרכז הבמה של הפוליטיקה האירופית. כזכור לנו מפרקים קודמים, השאלה הגרמנית היא שאלת יחסיה של גרמניה עם אירופה [9] משום המבנה הגיאוגרפי שלה גרמניה חשופה לכל אירופה, וכל אירופה חשופה לה. בקיום הראשון שלה כרייך השני וכרייך השלישי גרמניה המאוחדת ניסתה לכבוש את אירופה כולה בשביל לאבטח את עצמה. אחרי שפוצלה, גרמניה המערבית החליטה ללכת עם ארה"ב ולקבל את האימפריום כדרך להשתלב מחדש בקהילה הבינלאומית וכהגנה מפני הסובייטים. עם נפילת חומת ברלין והאיחוד האפשרי של גרמניה, האם גרמניה המאוחדת תלך עם המערב? עם המזרח? אולי תעמוד בין שניהם?

בוש ידע שהתשובה לשאלה הגרמנית לא תקבע רק את עתיד האינטגרציה האירופית, אלא גם את עתיד הביטחון והשלום באירופה: גרמניה ניטרלית, או גרמניה שהיא חלק מברית ורשה, תיצור חיץ במרכז אירופה שינתק בין מזרח ומערב היבשת, מותיר את מדינות מזרח אירופה חשופות להשפעת רוסיה וללא יכולת לקבל סיוע מהמערב. במערב אירופה, גרמניה ניטרלית או סובייטית תעורר חששות ישנים בצרפת ובריטניה, מחזירה את מאזן הכוח ליבשת [9] אותו מאזן כוח שהביא לשתי מלחמות עולם.

בוש כנראה הגיב בקור נוכח ההכרזה על נפילת החומה מתוך הבנה שהסובייטים נמצאים כעת במצב רגיש: אם ארה"ב תראה כמי שששה לקחת את גרמניה כשלל, כמי שרוצה להתרחב אל תוך מזרח אירופה, הסובייטים יעשו כל שביכולתם למנוע איחוד של גרמניה, או לכל הפחות למנוע את הצטרפותה לנאט"ו ולשוק האירופי המשותף. בוש לא רצה להביא את הסובייטים לדבוק בעמדתם עוד לפני שהתחיל המשא ומתן על עתידה של גרמניה.

בעקבות נפילת החומה בנובמבר 1989, זרם מהגרים ממזרח גרמניה למערב גרמניה, ומשבר כלכלי ופוליטי במזרח גרמניה בתחילת 1990, מוסקבה החלה להבין שהאיחוד של גרמניה הוא בלתי נמנע. השאלה הייתה האם גרמניה החדשה תהיה חלק מנאט"ו או תעמוד כמדינה ניטרלית באירופה [9]. הסובייטים כמובן רצו את גרמניה נייטרלית [9] מהסיבות שמנינו קודם. האמריקנים רצו את גרמניה כחלק מנאט"ו [9] מעוניינים למנוע את התפוררות הברית האטלנטית במערב אירופה ומהרוסים אזור השפעה במזרח אירופה. במשך כ-5 חודשים, בין פברואר 1990 עד יולי 1990, שני הצדדים ניהלו שיחות במטרה להגיע להסכמה. הסובייטים רצו למנוע התרחבות של נאט"ו למזרח אירופה, בעוד האמריקנים והגרמנים רצו להבטיח שכוחות נאט"ו יוכלו לפעול בכל רחבי גרמניה.

אפשר ואם בריה"מ הייתה חזקה יותר, היא הייתה יכולה לדרוש את הניטרליות של גרמניה או לכל הפחות את הצטרפותה לנאט"ו אך מבלי שתוכל להחזיק כוחות צבא או מבלי שיהיו בשטחה של גרמניה המזרחית כוחות צבא כלשהם. אולם בריה"מ לא הייתה חזקה, לא ב-1990: ממשלות קומוניסטיות הופלו במזרח אירופה, הכלכלה הייתה במשבר, הסיכוי לבצע רפורמות ולשמור על ברית ורשה רלוונטית נראה קלוש.

ב-16 ביולי 1990 אחרי משא ומתן ארוך בין גורבצ'וב לקוהל (Kohl), קנצלר גרמניה המערבית, בריה"מ הסכימה לאיחודה של גרמניה וצירופה לנאט"ו, עם כוחות גרמנים שיוכלו לפעול בכל המדינה. הכוחות הסובייטים יעזבו את מזרח גרמניה בתוך 4 שנים, והצבא הגרמני לא יגדל מעבר ל-370 אלף איש או יחזיק נשק בלתי קונבנציונאלי כלשהו: גרעיני, כימי או ביולוגי [10]. בריה"מ בעצם וויתרה על גרמניה לנאט"ו, ו-וויתרה על כל מנוף לחץ אפשרי בשביל לאכוף את הדרישות שלה. מה יקרה אם הצבא הגרמני יגדל מעבר ל-370 אלף איש? הסובייטים יפלו דרך פולין?

ב-16 ביולי 1990 בריה"מ וויתרה על ההזדמנות היחידה שלה למנוע את התרחבות של נאט"ו מזרחה. היא וויתרה על ההזדמנות היחידה שלה לשמור על מרחב השפעה גם אחרי נפילת האימפריה הסובייטית. ב-16 ביולי 1990 בריה"מ פסקה מלהיות מעצמת על מתחרה לארה"ב [11] והאמריקנים הבינו זאת.

הרגע החד-קוטבי

ב-20 ביולי 1990 התפרסם ב"ושינגטון פוסט" טור קצר של אחד הכותבים הקבועים בעיתון, צ'ארלס קראוטהאמר (Krauthammer). כותרת המאמר? "הרגע החד-קוטבי" [11]. 4 ימים אחרי שהסובייטים מסרו את גרמניה לנאט"ו, כבר היה ברור בושינגטון שהעולם השתנה לחלוטין. כך כתב קראוטהאמר בזמנו (תרגום חופשי שלי):

"הכניעה הזו [של הסובייטים בנושא גרמניה [נ.ד.פ.] מסמנת תופעה ייחודית בהיסטוריה, תופעה שאנו יכולים לקרוא לה הרגע החד-קוטבי. העולם הדו-קוטבי בו כוח אמתי יצא רק ממוסקבה וושינגטון מת. העולם הרב-קוטבי אליו אנו הולכים, בו כוח יצא מברלין וטוקיו, בייג'ין ובריסל, כמו גם מווינגטון ומוסקבה, נאבק כדי להיוולד. המעבר בין שני העולמות האלו קורה עכשיו, והוא לא יהיה ארוך. אך הרגע בו אנו חיים עכשיו הוא הרגע החד קוטבי, בו הכוח העולמי נמצא בישות אחת קוהרנטית, דומיננטית: הברית המערבית, העומדת ללא מתחרה ועדיין לא נסדקה מהניצחון".

למה קראוטהאמר קורא לרגע החד-קוטבי תופעה ייחודית בהיסטוריה? האם לא ראינו אימפריות קודמות, כמו האימפריה הרומית או המונגולית? מה שונה עכשיו? טוב, ראינו אימפריות קודמות, אך הן תמיד התקיימו במקביל לאימפריות אחרות. כשבריה"מ וויתרה על גרמניה, ובעצם סימנה את ירידה מכס מעצמת העל, ארה"ב נותרה מעצמת העל היחידה בעולם. ב-1990 לראשונה בתולדות האדם מדינה אחת, אומה אחת, הפכה לכוח ללא מתחרה בקנה מידה גלובאלי. זה לא שארה"ב ניצחה רק באירופה או רק באמריקה [11] היא ניצחה בכל העולם. ב-1990 העולם כולו היה נתון בידיה, והיא הייתה, לפחות כך היא הרגישה בהתחלה, חופשית לעשות בו כרצונה.

הרגע החד-קוטבי הכניס את המערכת האמריקנית לאופוריה שנמשכה פחות או יותר כעשור, מ-1990 עד 2001. ההשפעה של הרגע החד-קוטבי על מדיניות החוץ של ארה"ב נמשכה מעט יותר

זמן, מ-1990 ועד 2008, עם סוף ממשל בוש והמלחמה בין גיאורגיה ורוסיה. הרגע החד-קוטבי העמיד בעיניי ארה"ב שלוש אמיתות: ראשית, ארה"ב היא המנצחת בקרב המוסרי עם הקומוניסטים. זכרו שהמלחמה הקרה נתפסה כמאבק בין הערכים האמריקנים של חירות הפרט, שלטון החוק ושוק חופשי, לבין הערכים הסובייטים של שלטון הקולקטיב, כלכלה מתוכננת ואלימות פוליטית. כשבריה"מ ניצחה ב-1945 את גרמניה הנאצית היא ראתה בניצחון שלה את ניצחון הערכים שלה על פני אלה של הקפיטליזם והבורגנות [12]. כשארה"ב ניצחה במלחמה הקרה היא ראתה זאת כניצחון של ערכיה שלה, הוכחה לעליונות שלהם. דבר מתבקש הוא עכשיו להפיץ את אותם ערכים בעולם, כערכים העליונים באמת.

שנית, ארה"ב היא המדינה החזקה בעולם, עם מערכת הבריתות הכי חזקה בעולם. יש כאן שני עניינים: א' לארה"ב כשלעצמה יש יותר כוח צבאי, כלכלי ומדיני מכל מדינה אחרת בפלנטה. ב' ארה"ב נמצאת בבריתות עם כמעט כל המעצמות האחרות, מה שיכול למנוע מקואליציה אנטי-אמריקנית לקום בעולם. ארה"ב הפכה עצמה לשותף צבאי וכלכלי חשוב למעצמות האירופיות, והיא הפכה לספק הביטחון היחיד של יפן. לכן לא רק שארה"ב היא המעצמה החזקה בעולם, היא גם מחזיקה בקואליציה החזקה בעולם.

שלישית, אין עוד איום שמשווה לאיום הסובייטי. קל במבט לאחור לראות בבריה"מ ענק עם רגלי חמר. אולם בזמן המלחמה הקרה בריה"מ נתפסה כאיום ממשי על המולדת האמריקנית, משום היכולת הגרעינית שלה והכוחות המזוינים שלה שהיו מוצבים במזרח אירופה, מרכז אסיה ומזרח אסיה. עם נפילת האימפריה הסובייטית, לא קם איום חדש שישווה לה מבחינת היכולת להכות בארה"ב עצמה. סין בשנות ה-90 נתפסה כמי שנמצאת בתהליך של רפורמות שיהפכו אותה דמוקרטית. איראן האיסלמיסטית רק סיימה ב-1990 מלחמה עקובה מדם נגד עיראק. בריה"מ הייתה עסוקה מדי במהומות בבית ומשבר כלכלי.

הסתלקותה של בריה"מ סימנה עוד שני דברים: ראשית, שארה"ב לא חייבת עוד להתחשב בדעתו של מישהו כשהיא מחליטה לפעול בעולם. זה לא אומר שהיא לא תתחשב, אך זה אומר שאם האמריקנים ירצו לפעול באופן חד-צדדי [?] הם עכשיו יוכלו, משום שאין עוד מעצמה שתוכל לכופף את ידם. שנית, אם אין עוד איום קיומי על ארה"ב, אין עוד סיבה להחזיק מערך כוחות רחב כמו בימי המלחמה הקרה. הגיע העת לקצץ בתקציב הביטחון, להקטין את כוח האדם בצבא ולהחזיר את המיקוד של ארה"ב פנימה, אל הבעיות החברתיות והכלכליות שלה.

שלוש האמיתות של הרגע החד-קוטבי הן בעצם מקבילות לשלושת הצירים של מדיניות החוץ האמריקנית: הניצחון הערכי לציר הליבראלי, העליונות הצבאית לציר הכוחני, והיעדר איום גלובלי לציר הבדלני. כל אחת מהאמיתות האלו חיזקה את אחד הצירים ונתנה למדיניות החוץ האמריקנית ולחשיבה האסטרטגית שלה מצד אחד מרחב גדול יותר לפעול בו מאשר בזמן האימפריום, ומצד שני חיכוך ועימות בין הצירים השונים. אם בזמן האימפריום היה ברור מקומה של ארה"ב בעולם, עם הגעת הרגע החד-קוטבי, דווקא ברגע החד-קוטבי של עליונות מוחלטת, עלתה השאלה מה על ארה"ב לעשות בעולם, מה צריכה להיות האסטרטגיה שלה כלפיו. אולם

אם בזמן האימפריום התשובה הייתה ברורה, ברגע החד-קוטבי שלושת הצירים התווכחו זה עם זה.

חוגי המדיניות בווינגטון זיהו בגדול שלוש אפשרויות[13]:

1. ניאו-בדלנות ☐ בעולם גלובאלי ארה"ב לא יכולה להיות בדלנית לחלוטין, אך היא בהחלט יכולה לנסות. ללא איום על גבולותיה, אין לארה"ב עוד סיבה להחזיק בכוחות צבא ברחבי העולם, ואין לה עוד סיבה לתחזק את מערכת הבריתות הענפה שלה. במקום לבזבז את משאביה על מלחמות במקומות רחוקים, ארה"ב תחזיר את הכוחות הביתה, תצמצם את ההשקעה הצבאית ותשקיע את מלוא מאמציה בבעיות שלה ☐ אבטלה, פשיעה בערים, אי-שוויון חברתי והגירה בלתי חוקית. ארה"ב ניצחה את המלחמה הקרה ☐ עכשיו הגיע הזמן להינות מפרות הניצחון.
  2. מאזן כוח חדש ☐ ארה"ב לא יכולה לסגת מן העולם, משום החשש שאיום גלובאלי חדש יקום עליה. הבדלנות האמריקנית של בין המלחמות הביאה למותם של מיליונים במלחמת העולם השנייה, וזו תהיה טעות אסטרטגית מצד ווינגטון לסגת מהעולם דווקא כשיש לה עליונות צבאית בו. מה שארה"ב צריכה לעשות הוא לצמצם את העניין שלה לאותם אזורים שחשובים לאינטרס הלאומי שלה ☐ מזרח אירופה, המזרח התיכון ומזרח אסיה ☐ ולתת לבעלות הברית שלה לטפל בעצמן באיומים עליהן. ארה"ב תמשיך ותהיה מעורבת בעולם ☐ אך במקומות המעניינים אותה, מותרה את בעלות הברית שלה להשיג בעצמן את הצרכים שלהן ולהתמודד עם האיומים עליהן. ארה"ב לא תנסה להרחיב את הסדר הבינלאומי שלה ולא תשקיע את משאביה במאמצי שלום שלא נוגעים לאינטרס הלאומי שלה. ארה"ב היא המנצחת בתחרות על העולם, עכשיו הזמן להבטיח שהיא לא תאויס ממנו שוב.
  3. מנהיגות אמריקנית ☐ מאזן הכוח האירופי הביא לשתי מלחמות עולם, מותם של עשרות מיליונים וקריסת הסדר העולמי. ארה"ב לא יכולה לאפשר למאזן כוח חדש להיווצר, משום הסיכון שמאזן הכוח הזה יביא לעלייתן של קואליציות מיליטנטיות ודיקטטוריות שיאיימו על הסדר הליברלי של ארה"ב, סדר בו היא נהנת מגישה חופשית לשווקים והון. הדרך היחידה קדימה היא מנהיגות אמריקנית ☐ ארה"ב תמשיך לנהל את מערכת הבריתות הענפה שלה, תבוא לעזרת בעלי ברית גם כשזה לא קשור ישירות לאינטרס שלה ותפעל להגן ולאכוף את החוק הבינלאומי כשנדרש. ארה"ב לא תיתן למערכת הבין-לאומית להידרדר שוב לפוליטיקת כוח, אלא תפעל לקדם שיתוף פעולה בינלאומי ומאמץ גלובלי לשמירת השלום. ארה"ב ניצחה במאבק המוסרי בין ליברליזם וקומוניזם, כעת הגיע הזמן להפיץ את הליברליזם בעולם.
- במשך עשור ומחצה חוגי המדיניות בווינגטון רצו מנהיגות אמריקנית. הבעיה שהם גילו ש: א' מנהיגות אמריקנית דורשת הרבה יותר משאבים ממה שהם מוכנים לתת; ב' הציבור האמריקני לא מעוניין להנהיג את העולם, הוא מעוניין לטפל בבעיות בבית; ג' העולם עצמו התחיל

להשתנות. כשאר ה"ב החליטה על האימפריום, לא הייתה למדינות המתועשות הרבה ברירה חוץ מללכת אחריה. בריטניה, צרפת, גרמניה ויפן הלכו עם האמריקנים כי הן בדיוק סיימו מלחמת עולם שעלתה להם במאות אלפי הרוגים, כתישה של הצבא שלהן ופגיעה משמעותית בכלכלה שלהן. הן קיבלו על עצמן את האימפריום ונהנו מהפאקס אמריקנה.

ב-1990 המצב כבר היה שונה: במסגרת הפאקס אמריקנה גרמניה ויפן בנו מחדש את הכוח התעשייתי שלהן. צרפת החזירה לעצמה את עוצמתה הצבאית. מערב אירופה הייתה בתהליך של אינטגרציה כלכלית ופוליטית וסין החלה להפוך לענק כלכלי. ב-1990 מאזן הכוח של העולם הרב-קוטבי החל להיווצר, אך ייקח עוד זמן עד שהאמריקנים יכירו בו. ייקח עוד זמן עד שהרגע החד-קוטבי יחלוף מן העולם. בינתיים, וושינגטון יכלה לשחק בתכנון של סדר עולמי חדש.

חזון השלום של בוש

אם תזכרו, קבעתי את הסיום של הפאקס אמריקנה בתחילת מלחמת המפרץ הראשונה, ב-2 באוגוסט 1990. לכאורה זו קביעה תמוהה מפני שהפאקס, השלום, לא הסתיים עם מלחמת המפרץ הראשונה, לפחות לא לאזורים שעבורם היה הפאקס רלוונטי ^[1] במערב אירופה ויפן שורר עד היום שלום, אחת מתקופות השלום הכי ארוכות ששני האזורים ידעו. אם כן, מדוע אני קובע את סיום הפאקס אמריקנה דווקא במלחמת המפרץ הראשונה?

הפאקס אמריקנה מתאר את הדינמיקה הגיאופוליטית שנוצרה בעקבות האימפריום. הודות למחויבות האמריקנית לבלום כל התפשטות צבאית של בריה"מ, יפן ומערב אירופה זכו לתקופת שלום ארוכה. במלחמת המפרץ ארה"ב שינתה את המחויבות שלה ^[2] ממחויבות להתנגד לכל התפשטות צבאית של בריה"מ, למחויבות להגן על הביטחון העולמי ועל החוק הבינלאומי. במלחמת המפרץ הראשונה ארה"ב יצאה להגן על מדינה שלא הייתה לה עמה ברית ^[3] כוויית ^[4] נגד אויב שלא היה הסובייטים ^[5] עיראק של סדאם. הדינמיקה הגיאופוליטית עברה שינוי, מארה"ב כבולמת את הסובייטים לארה"ב כמנהיגה של הסדר הבינלאומי.

נוכל להבין זאת טוב יותר, את המשמעות של מלחמת המפרץ הראשונה, אם נפנה למסמך שכמעט ולא ידוע לציבור הרחב, ודאי לא הישראלי, שפורסם ממש בסוף כהונתו של בוש: "אסטרטגיית הגנה לשנות ה-90": אסטרטגיית ההגנה האזורית ^[14]. מדובר במסמך אסטרטגיית שפרסם בינואר 1993 מזכיר ההגנה תחת בוש האב, דיק צ'ייני. המסמך נועד לתאר את השינוי בסביבה האסטרטגית של ארה"ב, המטרות החדשות של אמריקה עם סוף המלחמה הקרה ואיך היא מתכוונת להשיג אותן. מדובר במסמך היסטורי מרתק מפני שהוא לא רק מתאר איך כנראה ממשל בוש תפס את המקום החדש של ארה"ב בעולם, אלא גם מפני שהוא יכול להסביר מה האמריקנים קיוו להשיג בפלישה לעיראק ב-2003. אך בואו לא נקדים את עצמנו.

המסמך פותח בשלוש האמיתות שהזכרנו קודם: ארה"ב ניצחה במאבק המוסרי, היא הכוח החזק ביותר בעולם שמחזיק גם בקואליציה החזקה ביותר בעולם, ואין עוד איום גלובלי כמו

הסובייטים. משום הסכנה בעלייתו של איום חדש על ארה"ב [2] אם מדינה יחידה או קואליציה של מדינות [2] ומשום שלארה"ב יש אינטרס ברור בהמשך התפקוד של הסדר הליברלי שהקימה, האופציה היחידה שהיא יכולה לרדוף היא מנהיגות גלובאלית. השאלה היא איך אפשר להשיג את המנהיגות הזו מבלי להכביד על המשק האמריקני והעם האמריקני, שדווקא מעוניין בקיצוץ ההוצאה הצבאית והשקעה בבית?

התשובה שצ'ייני הציע, וזו כנראה התשובה שגם בוש האב תמך בה, הוא שילוב בין המנהיגות האמריקנית כעיקרון על והבנייה של מאזני כוח אזוריים במקומות בעלי אינטרס לארה"ב. ארה"ב תשמור על העליונות הצבאית שלה ועל היכולת שלה לפעול בכל נקודה בעולם בתוך פרק זמן קצר [2] מה שיאפשר לה, אם תצטרך, לפעול באופן חד-צדדי היכן שיהיה איום על האינטרסים שלה. ההשקעה הצבאית תופנה להחזקת כוח תגובה מהיר ומחקר ופיתוח, במקביל לקיצוץ בכוח האדם בצבא. כך העליונות הצבאית לא תפגע, ביחד עם שחרור משאבים לטובת השקעות ממשלתיות בבית.

על בסיס הכוח הצבאי שלה ארה"ב תשמור ותחזק את מערכת הבריתות הענפה שלה, שומרת על דיאלוג אסטרטגי עם בעלות בריתה, תוכניות סיוע כלכלי וצבאי, תרגילים משותפים ועוד. ארה"ב תשמור על נוכחות קבועה ביפן ובמרכז אירופה כהוכחה למחויבות שלה להגן על בעלות בריתה. מערכת הבריתות האמריקנית היא "העומק האסטרטגי" של ארה"ב כדברי המסמך. הודות לעומק הזה היא מבטיחה לעצמה שלא משנה אילו סכנות חדשות יעלו, יהיה לה מרחב אסטרטגי רב להישען עליו ולהגיב לאותן סכנות.

אולם מערכת הבריתות האמריקנית אינה המבנה היחיד בו ארה"ב תפעל להגן על עצמה [2] המסמך קורא לשימוש במוסדות בינלאומיים כמו האו"ם ומועצת הביטחון בשביל לתאם ולאשר פעילויות כלכליות, מדיניות וצבאיות שנועדו לשמור על הסדר הבינלאומי. ארה"ב לא תהיה תלויה באישור של הקהילה הבינלאומית לשם הגנה על האינטרסים שלה, אך היא תחפש לפעול תחילה דרך הקהילה הבינלאומית בשביל לשמור על הסדר הליברלי הבינלאומי.

זו נקודה חשובה שכדאי להתעכב עליה מפני שהיא עוד תחזור בפרק בו נעסוק בבוש הבן: הסדר הליברלי הבינלאומי, כלומר סדר בינלאומי הפועל בהתאם לעקרונות של חוק ומשפט, בו מדינות מחפשות להסדיר את ענייניהן דרך בורות ודיאלוג, עובד רק אם המעצמות הגדולות מוכנות לפעול דרכו. אם ארה"ב או רוסיה או סין יצפצפו על החוק הבינלאומי, יתעלמו מהחלטות האו"ם, הסדר הליברלי יהפוך לחסר משמעות. מדינות יבינו שחזרנו לאנרכיה הכוחנית של העולם הרב-קוטבי ויפעלו בהתאם, נשענות על כוח הנשק במקום על הסכמים כתובים כדי להסדיר את היחסים ביניהן. האמירה במסמך האסטרטגיה שארה"ב תחפש לפעול דרך הקהילה הבינלאומית אך לא תהיה תלויה בה חושפת דילמה מהותית לסדר הבינלאומי, דילמה בה ממשל בוש הבן נפל.

אנחנו יכולים לקרוא לדילמה הזו "דילמת הלגיטימיות": ארה"ב תחפש לפעול דרך הקהילה

הבינלאומית בשביל לקבל לגיטימיות לפעולות שלה, כדי לשמור על הסדר הליברלי הבינלאומי. היא מצפה שתקבל את אותה לגיטימיות משום שהיא פועלת להגן על הסדר הליברלי. אולם אם הקהילה הבינלאומית מסרבת לתת את הלגיטימיות שארה"ב מחפשת, האם ארה"ב עדיין תפעל כדי להגן על הסדר הליברלי, גם לאחר שלא קיבלה ממנו לגיטימיות לפעול? מה חשוב יותר? הלגיטימיות לפעולה להגנת הסדר הליברלי או הפעולה עצמה?

לדילמה הזו אין תשובה אחת נכונה. כמו הרבה דברים בפוליטיקה, הפתרון לדילמה הוא תלוי הקשר? מה בדיוק הנושא בו יש מחלוקת בין ארה"ב והקהילה הבינלאומית? מה ארה"ב מבקשת להשיג? מה האפשרויות האחרות שלה? מי בדיוק בקהילה הבינלאומית מונע זאת ממנה? האם היא יכולה לוותר על מה שהיא רוצה לעשות ולהשלים עם החלטת הקהילה הבינלאומית, ללא פגיעה משמעותית בה? כל אלה שאלות שהן תלויות הקשר. לא ניתן לתת להן תשובה משכנעת לפני שהאירוע עצמו קרה.

בכל מקרה, עצם העובדה שצ'ייני מציין את החשיבות של פעולה דרך הקהילה הבינלאומית מעידה על החשיבות שממשל בוש ראה בשימור הסדר הליברלי במסגרת המנהיגות האמריקנית. ארה"ב לא תחפש להזיק לסדר הזה מראש? למרות שהיא בהחלט תדאג לא להיות תלויה בו.

אולם הרצון לשמור על יכולת עצמאית לא נובע רק מחשש שהקהילה הבינלאומית תעמוד בין ארה"ב לאינטרסים שלה? צ'ייני כותב במפורש שהיכולת של ארה"ב להנהיג תלויה ביכולת שלה לפעול באופן עצמאי? מדינות לא יצטרפו לארה"ב לקואליציה, הקהילה הבינלאומית לא תתגייס לפעולה, אם ארה"ב לא תוכל להפוך את המילים שלה למעשים [15]. העליונות הצבאית של ארה"ב לא רק שומרת על הסדר הבינלאומי, אלא גם מניעה את המערכת הבינלאומית לפעולה.

לפי מסמך האסטרטגיה של צ'ייני ארה"ב תשמור על העליונות הצבאית שלה, תחזק את הבריתות שלה ותעבוד עם הקהילה הבינלאומית. לארה"ב יהיו שתי מטרות על: ראשית, שמירה על אזור השלום הדמוקרטי שכבר הושג, באירופה ובמזרח אסיה, מפני איומים חיצוניים. שנית, הרחבה של אותו אזור שלום לחלקים אחרים של העולם ע"י ביסוס של מאזני כוח אזוריים בהם ארה"ב תעבוד עם בעלי ברית מקומיים בשביל להגן על האזורים החשובים לאינטרס הלאומי האמריקני מפני תוקפנות, מתוך האזור או מחוץ לו. זה החלק "האזורי" ב"אסטרטגיה האזורית".

ארה"ב תפעל באירופה, במזרח התיכון ובמזרח אסיה בשביל להקים מאזני כוח נגד מדינות תוקפניות. היא תעבוד יחד עם בעלות הברית שלה ובמקרה הצורך תתערב באופן חד צדדי ומוקדם כדי להגן על האזורים החיוניים האלו מתוקפנים. כך לדוגמה היא תשמור על רמת כוחות מספקת באירופה ותשתמש בנאט"ו כדי לסייע למדינות מזרח אירופה מול הדילמות הביטחוניות שלהן. במזרח התיכון היא תחזק את בעלות הברית המסורתיות של ארה"ב, כמו ערב הסעודית וישראל, בעודה שואפת להביא לפתרון לסכסוך הישראלי פלשתיני ולבלום את עיראק ואיראן. במזרח אסיה ארה"ב תשמור על נוכחות צבאית קבועה, בעודה מעודדת את יפן ודרום קוריאה לקחת אחריות גדולה יותר בהגנה על ביטחונן. ארה"ב תמשיך לקדם את יחסיה עם סין על

בסיס ריאליסטי, בעודה מחפשת למנוע מהאיום הצפון-קוריאני מלהפוך לאיום על המולדת האמריקנית.

ארה"ב לא תהיה השוטר של העולם לפי צ'ייני, אך היא תתערב היכן שיש לה עניין לעשות זאת. בשביל לשמור על השלום העולמי, לשם הרחבת אזור השלום הדמוקרטי, ארה"ב תחזק את בעלות בריתה ותפעל ביחד אתן לבלום תוקפנות אזורית. העובדה שהמדינות התוקפניות של איראן או צפון קוריאה אינן איום בסדר הגודל של בריה"מ לא צריכה לשנות לוושינגטון § מדובר באיומים לאזורים בהם לארה"ב יש אינטרס חיוני. ארה"ב לא תיסוג מהעולם, אלא תצמצם את פריסת הכוחות שלה בו, בעודה משתמשת בכלים דיפלומטיים ובעקרונות של פוליטיקת כוח בשביל למנוע את עלייתו של איום גלובאלי חדש מאירו-אסיה או מלחמה אזורית היכולה להזיק לאינטרסים האמריקנים.

אסטרטגית ההגנה האזורית הציעה דרך חדשה לארה"ב בעולם אחרי האימפריום § לא עוד מאבק מוסרי נגד "אימפרית הרשע" הסובייטית, כי אם ניהול והנהגה של הסדר הליברלי שארה"ב הקימה. ארה"ב תפעל להרחיב את הסדר הזה, אך תהיה זהירה במשאבים שהיא משקיעה לשם כך. אין כאן עוד מסע צלב אידיאולוגי, אלא גינון: אמריקה תעקור את העשבים השוטמים, תשקה את הבריתות שלה ותטפח את הגינה שהקימה. הסדר הליברלי יתרחב מעצם העליונות של הערכים האמריקנים. ב-1993, כשצ'ייני פרסם את מסמך האסטרטגיה שלו, הרגע החד-קוטבי היה בשיאו. הציפייה הייתה שארה"ב מכאן והלאה תמשיך ותתחזק, כשהמערכת הבינלאומית שלה תתרחב ותקיף עוד ועוד אזורים בעולם. וזה לא היה רק ניתוח של העולם שהביא את וושינגטון לצפות לעליונות שלה § גם הייתה לה מלחמה להוכיח שהרגע החד-קוטבי הולך לשנות את העולם.

מלחמת המפרץ

התאריך הוא ה-2 באוגוסט 1990. סדאם חוסיין פולש לכווית בטענה שזו הפרה את הריבונות העיראקית, ובמטרה להשתלט על משאבי הנפט הרבים של המדינה ולפטור את עיראק מלשלם לה על ההלוואות שלקחה. שעות בודדות אחרי שהפלישה החלה, ארה"ב וכווית פנו למועצת הביטחון שתדרוש את נסיגת הכוחות העיראקיים. החלטה 660 של מועצת הביטחון התקבלה ב-2 באוגוסט ודרשה את הנסיגה המלאה של עיראק מכווית חזרה להיכן שהיו כוחותיה ב-1 באוגוסט 1990.

בימים ובשבועות שלאחר מכן ארה"ב פעלה דרך מועצת הביטחון של האו"ם ללחוץ את עיראק שתיסוג מכווית, בעודה במקביל בונה קואליציה בין-לאומית לשחרר את המדינה. האמריקנים חששו שסדאם לא יעצור בכווית, והיעדר תגובה צבאית לפעולותיו עלול לעודד אותו להמשיך ולאיים או אף לפלוש לערב הסעודית. אם עיראק תשתלט על שדות הנפט של ערב הסעודית, או אפילו רק תהפוך להגמון חדש במפרץ הפרסי, ארה"ב והעולם התעשייתי יהפכו לבני ערובה של סדאם.

בנוסף, מצב בו מדינה אחת פולשת לשכנתה רק מפני שהיא יכולה, משום שלה יש יותר כוח, הוא מנוגד לסדר הבינלאומי הליברלי ביסודו. הסדר הבינלאומי הליברלי מבוסס על היסוד שזכויותיהן של מדינות מעוגנות בחוק, לא בכוח. כיצד החוק הזה נקבע ומי מפרש אותו זו שאלה אחרת, אך ביסודו הסדר הליברלי הוא סדר **משפטי**, בו מדינות מסדירות את ענייניהן דרך הסכמים ואמנות, דרך משא ומתן ובוררות בינלאומית, לא דרך טנקים ופצצות. אם ארה"ב לא תגיב בעוצמה לסדאם, הדבר יצור תקדים שיפורר את הסדר שהקימה.

המעניין הוא, שלמרות שבוס יכול היה להילחם עם עיראק לבד, הוא העדיף לפעול דרך הבריתות האמריקניות ודרך הקהילה הבינלאומית בשביל לעשות זאת. במקום לשלוח את הכוחות לכווית מכוח צו נשיאותי, ארה"ב פעלה דרך מועצת הביטחון של האו"ם והוציאה סדרה של החלטות, כל אחת מחמירה את הצעדים נגד עיראק [1] סנקציות, מצור ימי [2] עד שב-29 בנובמבר 1990 התקבלה החלטה 678 שדרשה מעיראק לסגת מכווית עד ה-15 בינואר 1991 ואשרה למדינות לעשות "כל הנדרש" בשביל להסיג אותה. החלטה 678 אשרה את השימוש בכוח צבאי נגד עיראק, נותנת אור ירוק לקואליציה הבינלאומית שאכן הסיגה את עיראק מכווית בפברואר 1991.

האמריקנים הצליחו להעביר את החלטה 678 במועצת הביטחון של האו"ם הודות לרגע החד-קוטבי. אף לא אחת מהחברות הקבועות הטילה ווטו על ההחלטה ורק שתי מדינות הצביעו נגדה [3] קובה ותימן. הקהילה הבינלאומית, דרך האו"ם, נתנה את אישורה לממשל בוש להקים ולהפעיל כוח צבאי בשביל להגן על הריבונות של כוויית, לאכוף את הסדר הבינלאומי ולשמור על האינטרסים של ארה"ב במזרח התיכון. מלחמת המפרץ בישרה לכאורה את תחילתו של הסדר העולמי החדש, של המנהיגות האמריקנית ועיצובה של מערכת בינלאומית חדשה. אילו רק זה מה שהיה מעניין את הציבור האמריקני.

להתראות בוש

המנהיגות האמריקנית, הרגע החד-קוטבי, שבו את ליבם של מקבלי ההחלטות בבית הלבן. אולם מחוץ למסדרונות השלטון, מחוץ לוויינגטון, העם האמריקני לא התעניין במה על ארה"ב לעשות ביום שאחרי האימפריוס. בוש האב, המפקד המנצח של מלחמת המפרץ, האיש שסיים את המלחמה הקרה ללא מלחמה חמה במזרח אירופה, הפסיד ב-1992 בבחירות לנשיאות לביל קלינטון. הנפילה של בוש תסמן דבר חשוב לכל נשיא שיבוא אחריו [4] חוזק ביחסי חוץ לא יבטיח את ניצחונך בבית הלבן. על כל זאת, ועוד, בפרק הבא. תודה לכם על ההקשבה.

---

[1] קיסינג'ר, 2012. עמ' 744.

[2] שם, עמ' 645-644.

Daniel G. Cox & Diane L. Duffin, "Cold War, Public Opinion, and Foreign [3]

Policy Spending Decisions: Dynamic Representation by Congress and the President, A Journal of Capital Studies, Vol. 35, No. 1 (2008)

Stephen Wertheim, *"The Price of Primacy"*, Foreign Affairs, Vol. 99, No. 2 [4]
(March/April 2020)

G. John Ikenberry, *"The Next Liberal Order"*, Foreign Affairs Vol. 99, No. 4 [5]
(July/August 2020)

Stephen Kotkin, *"Realist World"*, Foreign Affairs, Vol. 97, No. 4 (July/August [6]
(2018)

Daniel W. Drezner, Ronald R. Krebs, and Randall Schweller, *"The End of [7]
Grand Strategy"*, Foreign Affairs, Vol. 99, No. 3 (May/June 2020)

Stephen Knott, *"George H. W. Bush: Foreign Affairs"*, Miller Center. [8]
<https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs>

Hannes Adomeit, *"Gorbachev's Consent to Unified Germany's Membership in [9]
Nato"*, Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and
(Security Affairs Working Paper FG 2006/11 (December 2006

.Ibid [10]

Charles Krauthammer, *"The Unipolar Moment"*, The Washington Post, [11]
.20/07/1990

[12] קיסנינג'ר, 2012. עמ' 421.

See Zalmay M. Khalilzad, *"From Containment to Global Leadership? America [13]
& the World After the Cold War"*, Santa Monica: RAND corporation, 1995. For a
more recent example, see: Ian Bremmer, *"Superpower : three choices for
America's role in the world"*, New York : Portfolio Penguin, 2015

Department of Defense, *"Defense Strategy for the 1990s: The Regional [14]
Defense Strategy"*, Dick Cheney, January 1993

.Ibid, p. 8 [15]